

djelovanju i kao nesavršeno proizvodi određene vanjske nesavršenosti, odnosno niz nesavršenosti. U ovom slučaju upravo država (vlada) nastaje kao regulator tržišne nesavršenosti (Ilić, 2017.).

Ekonomija u dvije lekcije utvrđuje da je oportunitetni trošak najvažniji koncept u ekonomiji, a na njemu utemeljena disciplina najkorisniji doprinos dobiti čovječanstva. Quiggin nalazi da je Hazlittova lekcija radikalno nepotpuna jer zanemaruje izvantržišne odluke (poput načina alokacije imovinskih prava potrebnih da bi tržište funkcioniralo na prvom mjestu) i što treba učiniti u vezi s tržišnim neuspjehom. Ono što je nesvakidašnje, i ostavlja prostor za razmišljanje, jest zasigurno doživljaj da je premija na kapital tržišni neuspjeh.

Zaključna razmatranja

Tendencija ekonomije u jednoj lekciji leži u ljudskoj želji da ponudi jednostavna rješenja kompleksnih problema i pruža uvid u neka bitna područja kao što su na primjer mehanizmi cijena. Međutim, ekonomija u jednoj lekciji ne daje potpuni uvid u također važne probleme poput problema eksternalija, nezaposlenost i raspodjele imovinskih prava, primjerice.

Ekonomija u dvije lekcije predstavlja sustavan i organiziran način da ekonomisti i oni koji to nisu razumiju što je to dobro u ekonomiji slobodnog tržišta, ali i koje su situacije i trenuci kad se vlade, odnosno države moraju uključiti.

Ekonomija u dvije lekcije je bitna knjiga za razumijevanje onoga što nije u redu s većinom konzervativnih ekonomskih tvrdnji, a pojedini kritičari smatraju da pobija »jednu lekciju« Henryja Hazlitta. Možda je točnije reći da je primarna namjera autora prikazati, pojasniti i proširiti i prvu lekciju, kako čitatelji, ekonomisti, studenti, neekonomisti i entuzijasti ne bi ostali uskraćeni za važne ekonomske poruke. Ekonomija u

dvije lekcije ne kaže da je vladina akcija uvijek poželjnija u odnosu na »slobodna« tržišta, već je riječ o tome da argumenti koje daju »ekonomisti jedne lekcije«, odnosno pobornici isključivo slobodnog tržišta (a protiv intervencija države) nisu održivi.

Milena Ilić

Fakultet savremenih umetnosti Beograd

doi: 10.3935/rsp.v27i2.1709

VALUING PROFOUNDLY DISABLED PEOPLE

John Vorhaus

Routledge Abingdon, 2018., 159 str.

Autor knjige *Valuing profoundly disabled people* je profesor moralne i edukacijske filozofije John Vorhaus čije je istraživačko područje moralni i politički status ranjivih skupina društva, uključujući ljude s invaliditetom i demencijom.

Knjiga je publicirana 2018. godine u izdanju Routledge, Abingdon. Sadržajno je organizirana u ukupno 10 poglavlja i popis literature sa 174 navedena izvora. Tekst uvodnog poglavlja, osam tematskih poglavlja i pogovora obima su 146 stranica teksta. Knjiga je posvećena ljudima s dubokim kognitivnim oštećenjima i onima koji ih čuvaju, za njih brinu, poučavaju i njeguju. Ova knjiga može biti od koristi većini stručnjaka koji se bave problematikom i unaprjeđivanjem prava osoba s invaliditetom u društvu.

Tematska poglavlja s ključnom orijentacijom na osobe sa značajnim ograničenjima učenja propituju njihov položaj u društvu u odnosu na identitet i poštovanje, funkcioniranje i sudjelovanje u svakodnevnom životu, ljudsko dostojanstvo i sposobnosti,

ovisnost i podršku, građansku ulogu i skrbništvo. U uvodnom dijelu knjige autor navodi da se vrijednost ljudi mjeri osjećajima i ponašanjima prema njima te statusom koji im je dodijeljen, a povezana je s njihovim individualnim karakteristikama i kompetencijama. S tim u vezi ističu se sposobnosti ljudi, a koje su u populaciji ljudi s teškim oštećenjima često podcijenjene, podložne predrasudama i ignoriranju. Nadalje, uvodi čitatelja u pitanje moralnosti osoba s teškim intelektualnim zaostajanjem i teškoćama učenja, ali i moralnog postupanja okoline prema njima. Ponašanja koja osobe sa značajnim kognitivnim ograničenjima niti ne razumiju, a usmjerena na njih poput infantilizacije i patronizacije su pokazatelj (ne) poštovanja okoline.

Knjiga ima iznimnu sadržajnu vrijednost jer problematizira ostvarivanje ljudskih prava i etičnosti kroz ostvarivanje odnosa, međuzavisnosti s drugima, autonomnosti, pružanje i dostupnost usluga, ograničavanje sudjelovanja u ulogama građana, a posebno u kontekstu glasačkih prava i zastupanja. Temeljna paradigma ostvarivanja ljudskih prava je biti rođen čovjekom (eng. *human born*, Vorhaus, 2018.: 3). To je u skladu sa socijalnim modelom prema kojem se razina teškoća povezuje s percepcijom, stavovima i očekivanjima ugrađenim u kulturu društva.

Najupečatljivije poglavlje ove knjige je Građanstvo (eng. *Citizenship*) – pravo na glasanje, u kojem se autor poziva na Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom koja podržava potpunu uključenost osoba s teškoćama, a koje moraju imati mogućnost aktivnog sudjelovanja u procesu donošenja odluka o politikama i programima uključujući i one koji se odnose na njih na jednakoj osnovi kao i drugi bez diskriminacije. Kao pozitivan primjer glasačkih prava ističe Veliku Britaniju. U poglavlju razlaže dilemu konkretnog prava na glasanje i samog čina glasanja, a koji je povezan s razu-

mijevanjem i mogućnosti izbora povezanih sa zastupanjem njihovih interesa. Propituje kriterij razumijevanja glasanja jer osim osoba s intelektualnim i većim teškoćama učenja i drugi ljudi bez invaliditeta mogu imati poteškoće u razumijevanju prirode političkih procesa, uloga te značaja glasanja. Nadalje, ukazuje na mogućnost da se skrbnicima koji ih zastupaju u svim ostalim područjima i štite njihove interese i prava dozvoli glasanje u njihovo ime što je pak predviđeno Federalnim zakonom u Sjedinjenim Američkim Državama, ali je drugim državnim zakonima najčešće ograničeno. Sam čin glasanja stavlja u kontekst dostojanstva i jednakosti osobe s teškim intelektualnim ograničenjima.

Knjiga predstavlja vrlo vrijedno djelo kojim su obuhvaćeni različiti aspekti života osoba s invaliditetom s naglaskom na dostojanstvo, jednakost i prava. Poglavlja su jasno strukturirana s kraćim uvodima u tematiku. U kontekstu socijalnog modela odnosa prema invaliditetu mogla bi biti inicijalni faktor u razmatranju i ostvarivanju modela prava. Međutim, i sam autor koristi termine koji su uobičajeni u stručnoj praksi i koji još uvijek na neki način diskriminiraju osobe s invaliditetom poput onesposobljen (eng. *disabled*) ili oštećen (eng. *impaired*) te bi u tom dijelu valjalo razmisliti o korekcijama.

Renata Možanić
Ustanova za zdravstvenu njegu Lekić